

4. VZDĚLÁVÁNÍ CIZINCŮ

Cizinci mají v České republice v oblasti základního, středního, vyššího odborného a vysokoškolského vzdělávání stejná práva a povinnosti jako občané České republiky (pokud není zákonem stanoveno jinak). Cizincům náleží právo na vzdělání podle Listiny základních práv a svobod. K předškolnímu, základnímu uměleckému a jazykovému vzdělávání mají za stejných podmínek jako občané České republiky a států Evropské unie přístup osoby, pokud mají na území České republiky právo pobytu na dobu delší než 90 dnů, případně pokud jsou osobami oprávněnými pobývat na území České republiky za účelem výzkumu, pokud jsou azylanty, osobami požívajícími doplňkové ochrany, žadateli o udělení mezinárodní ochrany nebo osobami požívajícími dočasné ochrany.

K právním předpisům Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), jimiž se řídí vzdělávání cizinců, patří:

- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 20 Vzdělávání cizinců;
- Pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k zajištění kursů českého jazyka pro azylanty čj. 21 153/2000-35 (vydáno 4. 6. 2000, účinnost od 1. 7. 2000, uveřejněno ve Věstníku MŠMT ČR č. 7/2000);
- Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (vysokoškolský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Vzdělávání cizinců vychází z následujících principů:

- 1) osoby, které nejsou státními občany České republiky a pobývají oprávněně na území České republiky, mají přístup k základnímu, střednímu a vyššímu odbornému vzdělávání za stejných podmínek jako státní občané České republiky, včetně vzdělávání při výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy; mají přístup i ke školnímu stravování a k zájmovému vzdělávání v pravidelné docházce, pokud jsou žáky základní školy, odpovídajícího ročníku střední školy nebo odpovídajícího ročníku konzervatoře;
- 2) občané Evropské unie a jejich rodinní příslušníci mají přístup ke vzdělávání a školským službám za stejných podmínek jako občané České republiky;
- 3) osoby, které nejsou státními občany České republiky, mají za stejných podmínek jako občané Evropské unie přístup k předškolnímu vzdělávání, základnímu uměleckému vzdělávání, jazykovému vzdělávání a ke školským službám podle školského zákona, pokud mají právo pobytu na území České republiky na dobu delší než 90 dnů, popřípadě pokud jsou osobami oprávněnými pobývat na území České republiky za účelem výzkumu, azylanty, osobami požívajícími doplňkové ochrany, žadateli o udělení mezinárodní ochrany, nebo osobami požívajícími dočasné ochrany;
- 4) osobám, které nejsou státními občany České republiky a získaly předchozí vzdělání v zahraniční škole, se při přijímacím řízení ke vzdělávání ve středních školách a vyšších odborných školách promíjí na žádost přijímací zkouška z českého jazyka, pokud je součástí přijímací zkoušky; znalost českého jazyka, která je nezbytná pro vzdělávání v daném oboru vzdělání, škola u těchto osob prověří osobním rozhovorem;
- 5) pro žáky, kteří jsou dětmi osoby se státní příslušností jiného členského státu Evropské unie a kteří na území České republiky, kde taková osoba vykonávala nebo vykonává pracovní činnost v pracovněprávním vztahu nebo samostatně výdělečnou činnost, nebo na území České republiky studuje, anebo získala na území České republiky právo k pobytu z jiného důvodu, dlouhodobě pobývají a kteří plní povinnou školní docházku podle školského zákona, zajistí krajský úřad příslušný podle místa pobytu žáka ve spolupráci se zřizovatelem školy
 - bezplatnou přípravu k jejich začlenění do základního vzdělávání, zahrnující výuku českého jazyka přizpůsobenou potřebám těchto žáků;

- podle možností spolupráce se zemí původu žáka podporu výuky mateřského jazyka a kultury země jeho původu, která bude koordinována s běžnou výukou v základní škole.

Krajský úřad zajistí přípravu pedagogických pracovníků, kteří budou tuto výuku zabezpečovat.

- 6) studium cizinců na veřejných vysokých školách se řídí **zákonem č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách)**, ve znění pozdějších předpisů; cizinec studuje za stejných podmínek jako student ČR; v případě, že veřejná vysoká škola uskutečňuje studijní program v cizím jazyce, stanoví mu poplatek za studium v programech bakalářského, magisterského nebo doktorského studia.

Metodické poznámky k tabulkám

Údaje, pokud není uvedeno jinak, jsou za školy zřizované Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, obcemi, kraji, privátním sektorem a církevními zřizovateli, v případě středních a vyšších odborných škol i jinými ministerstvy.

V případě tabulek za vysoké školy se jedná o údaje za veřejné a soukromé vysoké školy (bez údajů za státní vysoké školy, tedy za školy zřizované Ministerstvem obrany a Ministerstvem vnitra). Z důvodu sjednocení metodiky výstupů o studentech vysokých škol jsou veškeré údaje každoročně přepočteny podle této metodiky a neodpovídají tedy údajům zveřejněným v předchozích letech. Údaje o studentech vysokých škol jsou ve fyzických osobách ke dni 31. 12., údaje za poprvé zapsané a absolventy jsou v počtu fyzických osob za kalendářní rok. Podkladové údaje se přebírají ze systému SIMS (sdružené informace z matrik studentů vysokých škol) a vzhledem k tomu, že vysoké školy dodávají do systému opravy i zpětně, není možné časové řady průběžně doplňovat, ale je nutné každoročně údaje přepočítat i za předchozí roky. Data se z tohoto důvodu nemusí shodovat s informacemi publikovanými v minulých letech. Vzhledem k metodice výpočtu může být v tabulkách součet údajů za jednotlivé kategorie (např. formy studia, studijní programy, fakulty aj.) vyšší než celkový údaj. Je to dáno tím, že se jedná o fyzické osoby a jeden student (poprvé zapsaný, absolvent) může studovat (být zapsán, absolvovat) na více VŠ, fakultách, resp. ve více typech studijních programů.

Stejně jako v předchozích letech jsou v rámci jednotlivých druhů škol údaje včetně škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Od roku 2009/10 se v případě mateřských škol, základních škol, středních škol, konzervatoří a vyšších odborných škol nevykazují údaje o počtu dětí/žáků/studentů s přechodným pobytem.

* * * * *

Mateřské školy

Podíl cizinců v mateřských školách činí 2,0 % všech dětí navštěvujících mateřskou školu. Naprostá většina cizinců v mateřských školách pochází z Vietnamu (25,8 %), dále Ukrajiny (23,5 %), Slovenska (19,0 %) a Ruska (6,7 %). Od roku 2003/04 se počty cizinců v mateřských školách více než zdvojnásobily a v roce 2014/15 mateřské školy navštěvovalo 7 214 cizinců.

Základní školy

V České republice tvoří cizinci 1,9 % žáků v základních školách. Nejčastěji se jedná o občany Ukrajiny (24,5 %), Slovenska (22,9 %), Vietnamu (19,5 %), a Ruska (8,0 %). V roce 2014/15 se v základních školách vzdělává celkem 16 477 cizinců, což je o 27 % více než v roce 2003/04.

Střední školy

V oblasti středního školství činí podíl studujících cizinců celkem 2,0 %. Jedná se, stejně jako v případě mateřských a základních škol, především o občany Ukrajiny (24,1 %), Vietnamu (22,6 %), Slovenska (19,1 %) a Ruska (11,6 %). Od roku 2003/04 vzrostl počet cizinců

vzdělávajících se ve středních školách 2,5 krát. V roce 2014/15 se ve středních školách vzdělává 8 837 cizinců, což je v porovnání s předchozím rokem o 3,4 % méně.

Cizinci navštěvují zejména střední školy v Hl. m. Praha (40,9 %), Jihomoravském (8,7 %), Středočeském (7,9 %), Ústeckém (6,5 %) a Plzeňském kraji (6,2 %). Nejčastěji se vzdělávají v oborech gymnázií (39,4 %), dále ve skupinách oborů ekonomika a administrativa (11,7 %) a gastronomie, hotelnictví a turismus (8,5 %).

Konzervatoře

Na konzervatořích se vzdělává celkem 217 cizinců a jejich podíl na celkovém počtu žáků konzervatoří činí celkem 5,8 %. Nejčastěji se jedná o občany Slovenska (33,6 %), Ruska (15,7 %) a Ukrajiny (15,2 %).

Vyšší odborné školy

Ve vyšších odborných školách se vzdělává celkem 552 studentů cizího státního občanství. Cizinci tvoří 2,0 % všech studentů vyšších odborných škol, nejčastěji se jedná o občany Slovenska (43,5 %), Ukrajiny (19,6 %) a Ruska (16,8 %). Od roku 2003/04 vzrostl počet cizinců vzdělávajících se ve vyšších odborných školách o 43 %. Cizinci se vzdělávají především denní formou, v dálkové formě vzdělávání je jich více než třetina.

Nejvíce cizinců se vzdělává ve vyšších odborných školách v Hl. m. Praha (52,5 %), Jihomoravském kraji (9,4 %), Pardubickém kraji (6,0 %) a ve Středočeském kraji (5,6 %).

Nejčastěji se cizinci vzdělávají na vyšších odborných školách v oborech zdravotnických (30,6 %), uměleckých (18,3 %), dále ve skupinách oborů gastronomie, hotelnictví a turismus (12,5 %) a ekonomika a administrativa (7,1 %).

Vysoké školy

Vysoké školství je oblast vzdělávání, ve které studuje nejvíce cizinců. Od akademického roku 2003/04 se počet cizinců studujících na českých veřejných a soukromých vysokých školách zvýšil přibližně třikrát, v současné době tvoří 11,9 % všech studentů veřejných a soukromých vysokých škol, v absolutních počtech jde o 41 179 cizinců.

Počty studentů pochopitelně závisejí na počtu poprvé zapsaných ke studiu v jednotlivých letech. Cizinci tvoří 15,0 % všech poprvé zapsaných na vysoké školy (jedná se o 8 930 poprvé zapsaných). Z celkového počtu absolventů veřejných a soukromých vysokých škol je celkem 9,4 % cizinců (8 287 absolventů).

Nejvíce cizinců studuje na vysokých školách v Praze (49,2 % cizinců studujících na českých veřejných a soukromých vysokých školách) a v Brně (30,3 %). Nejčastěji se jedná o studenty ze Slovenska (55,1 %) a Ruska (12,7 %), dále Ukrajiny (5,5 %), Kazachstánu (3,5 %), Vietnamu (2,2 %), Běloruska (1,5 %), Spojeného království (1,3 %), Německa (1,2 %) a Portugalska (0,9 %). Studenti ze zemí Evropské unie tvoří 63,6 % všech cizinců studujících na českých vysokých školách.

Cizinci na veřejných a soukromých vysokých školách nejčastěji studují ekonomické vědy a nauky (25,5 %) technické vědy a nauky (19,6 %), humanitní a společenské vědy a nauky (17,3 %) a zdravotnictví, lékařské a farmaceutické vědy a nauky (17,2 %).